På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN

vedrørende det spørgsmål, der ved dom af 16. juni 1976 er forelagt den af Belgiens Cour de Cassation, for ret:

Bestemmelserne i Rådets forordning nr. 3 og 4 af 25. september og 3. december 1958 om social sikring af vandrende arbejdstagere, navnlig artikel 28, stk. 1 i forordning nr. 3, udelukker ikke, at institutionen i en medlemsstat ved beregningen af det »teoretiske« beløb, som den ydelsesberettigede ville have haft ret til, såfremt alle forsikringsperioder udelukkende havde været tilbagelagt efter denne medlemsstats lovgivning, anvender en regel i sin egen lovgivning og nedsætter det teoretiske beløb på grund af en ydelse, som den pågældende oppebærer fra en kilde uden for Fællesskabet.

Kutscher Donner Pescatore Mertens de Wilmars Sørensen

Mackenzie Stuart O'Keeffe Bosco Touffait

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 10. marts 1977.

A. Van Houtte
Justitssekretær

H. Kutscher
Præsident

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT F. CAPOTORTI FREMSAT DEN 16. FEBRUAR 1977 [1]

Høje Ret.

1. Det væsentlige i det fortolkningsspørgsmål, som er forelagt Domstolen i denne sag, kan sammenfattes således: kan en medlemsstat i henhold til fællesskabsreglerne om social sikring af vandrende arbejdstagere anvende en regel

1 – Oversat fra engelsk.

i sin egen lovgivning om forbud mod dobbelte sociale ydelser overfor en arbejdstager, som både har erhvervet ret til en invalidepension på grundlag af fællesskabsreglerne og ret til en anden pension fra en tredjestat?

De væsentlige faktiske omstændigheder, der ligger til grund for sagen, er følgende:

Kaucic, som var italiensk statsborger, arbejdede i tre lande: fra 1929 til 1940 i 501 uger i Belgien, fra 1941 til 1945 i 42 måneder i Østrig, og fra 1949 til 1957 i 323 uger i Italien. Efter at være blevet ramt af arbejdsudygtighed i 1957 erhvervede han ret til to invalidepensioner; den ene fra den kompetente østrigske institution (fra 1. oktober 1957), således at han faldt ind under en bilateral konvention mellem Østrig og Italien, der muliggør sammenlægning af de arbejdsperioder, der er tilbagelagt i de to lande; den anden fra de italienske og belgiske sikringsmyndigheder (fra 1. januar 1958) i medfør af fællesskabsforordningerne nr. 3 og 4. Pensionsbeløbet fra den italienske institution blev i virkeligheden erstattet med det forholdsmæssige beløb, som skulle udredes i henhold til den italiensk-østrigske aftale, idet dette sidste var det højeste af de to beløb. Det skete i henhold til en principbeslutning, som blev truffet af EØF's administrative Kommission for vandrende arbejdstageres sociale sikring under dennes 51. møde (januar 1964).

Kaucic fik indtil 31. december 1963 udbetalt den forholdsmæssige belgiske andel af denne anden pension, uden nedsættelse, skønt han samtidig oppebar pension fra Østrig. Men fra 1. januar 1964 ændrede Institut national d'assurance maladie-invalidité (INAMI) den forholdsmæssige andel af den belgiske pension ved at trække den østriske pension fra dette beløb og fordele forskellen forholdsmæssigt. INAMI gik herved ud fra en beregning af den »teoretiske« belgiske pension (dvs. den pension som Kaucic ville have været berettiget til i medfør af belgisk lovgivning, såfremt de perioder, der var tilbagelagt i Italien, var blevet tilbagelagt i Belgien. Beregningen blev foretaget i medfør af artikel 70, stk. 2 i den belgiske lov af 9. august 1964 (hvorved der blev indført en lovpligtig syge- og invalideforsikringsordning), hvori det hedder at »ydelser efter denne lov [tilkendes] kun i henhold til de af kongen fastsatte betingelser, når den skade, som der gennem ydelserne søges opretning for, er omfattet af de almindelige erstatningsregler eller andre regler. I disse tilfælde udbetales forsikringsydelserne *ikke udover* den erstatning, der ydes i henhold til disse andre regler, men udredes kun *i det omfang,* der ikke ydes fuld erstatning for den skade, der er omfattet af disse andre regler . . .«

Denne afgørelse fra INAMI indbragte Kaucic for Tribunal du Travail i Bruxelles, hvor han ikke fik medhold. Efter at Kaucic var afgået ved døden i december 1973 indankede hans børn afgørelsen for Cour de Travail i Bruxelles, som stadfæstede den. Søstrene Kaucic indgav herefter kassationsanke mod dommen i anden instans, og Cour de Cassation besluttede ved dom af 16. juni 1976 i medfør af Rom-traktatens artikel 177 at forelægge Domstolen følgende spørgsmål:

»Udelukker artikel 27, stk. 1 og artikel 28, stk. 1 i forordning nr. 3 af 25. september 1958 fra Rådet for Det europæiske økonomiske Fællesskab vedrørende social sikring af vandrende arbejdstagere, at en medlemsstats institution anvender regler i sin egen lovgivning om udbetaling af ydelser i henhold til denne lovgivning samtidig med ydelser, i henhold til en tredjestats lovgivning, og udelukker de anførte bestemmelser navnlig, at artikel 70, stk. 2 i den belgiske lov af 9. august 1963 kan finde anvendelse, når der både skal udredes en ydelse af den belgiske institution og af den østrigske stat, med hvem Belgien ikke har indgået nogen bilateral konvention om social sikring, navnlig således at den belgiske institution ikke kan bringe nævnte artikel 70, stk. 2 i anvendelse ved beregningen af

den teoretiske ydelse, som ansøgeren ville have været berettiget til, såfremt alle de i henhold til artikel 27 i forordning nr. 3 sammenlagte forsikringsperioder eller hermed ligestillede perioder udelukkende havde været tilbagelagt efter belgisk lovgivning.«

2. Først skal jeg resumere indholdet af de to fællesskabsbestemmelser, som den nationale ret henviser til. Artikel 27, stk. 1 i Rådets forordning nr. 3/58 af 25. september 1958 vedrører det tilfælde, hvor en arbejdstager successivt eller skiftevis har været omfattet af lovgivningen i to eller flere medlemsstater, og fastslår princippet om sammenlægning af de forsikringsperioder (eller hermed ligestillede perioder), som arbejdstageren har tilbagelagt i medfør af lovgivningen i hver af medlemsstaterne »i henseende til erhvervelse, bevarelse eller generhvervelse af ret til ydelser«. Artikel 28, stk. 1 i samme forordning indeholder visse bestemmelser om fremgangsmåden ved tildeling af de ydelser, som en forsikret, der er omfattet af artikel 27, har krav på, og bestemmer navnlig i stk. 1, at institutionen i hver af de medlemsstater, i henhold til hvis lovgivning arbejdstageren har tilbagelagt forsikringsperioderne, i henhold til sin egen lovgivning afgør, om betingelserne for at erhverve ret til de pågældende ydelser en opfyldt under hensyn til sammenlægningsprincippet i artikel 27.

Det bestemmes i litra b), at den pågældende institution, såfremt der er erhvervet ret til sådanne ydelser, først fastsætter størrelsen af den ydelse, som ansøgeren ville have været berettiget til, såfremt alle de sammenlagte forsikringsperioder udelukkende havde været tilbagelagt efter dens egen lovgivning (dvs. det »teoretiske beløb«), og dernæst fastsætter det beløb, som den er pligtig at udrede efter forholdet mellem længden af de perioder, der er tilbagelagt i henhold til nævnte lovgivning, og den samlede længde af de perioder, som er tilbagelagt i henhold til samtlige medlemsstaters lovgivning forud for forsikringsbegivenhedens indtræden.

Der er ingen tvivl om, at disse to artikler kun vedrører de arbejdsperioder, som er tilbagelagt i Fællesskabets medlemsstater (og følgelig de arbejdstagere der har været undergivet lovgivningen i to eller flere medlemsstater, som det bestemmes i artikel 27, stk. 1), og ikke de arbejdsperioder, der er tilbagelagt i tredjelande. Såfremt Kaucic kun havde arbejdet i Belgien og i Østrig eller i Italien og Østrig, ville artiklerne 27 og 28 ikke have kunnet anvendes. Det arbejde, der udføres i et tredjeland, kan medregnes efter lovgivningen i en medlemsstat, men ganske afgjort ikke efter fællesskabsreglerne. I dommen af 16. november 1972 i sag 16/72, Ortskrankenkasse Hamburg (Recueil 1972, s. 1141 ff), har Domstolen klart fastslået, at »medlemsstaternes socialsikringsmyndigheder er ikke forpligtet til, ved afgørelse af retten til socialsikringsydelser, at medregne forsikringsperioder som er tilbagelagt i tredjelande«. Men det forhold, at de ikke er forpligtet hertil, betyder selvfølgelig ikke, at de ikke i påkommende tilfælde kan tage hensyn til disse perioder. I den foreliggende sag blev den af Kaucic i Østrig tilbagelagte arbejdsperiode således medregnet i Italien men på grundlag af den bilaterale italiensk-østrigske konvention og altså uden for fællesskabsrettens anvendelsesområde.

EØF's administrative Kommission for vandrende arbejdstageres sociale sikring har ganske vist, som jeg tidligere har nævnt, undersøgt problemet, om artikel 28 i forordning nr. 3 kan anvendes på arbejdstagere, som har tilbagelagt forsikringsperioder i flere medlemsstater og i en tredjestat, som har indgået en aftale med en af disse medlemsstater. Men denne undersøgelse har netop til formål at bekræfte sondringen mellem de forpligtelser, der påhviler medlemsstaterne i medfør af fællesskabsretten, og de forpligtelser, som påhviler en af medlemsstaterne i medfør af en bilateral konvention, der er indgået med en tredjestat. I den tidligere nævnte beslutning af januar 1964 opfordres de kompetente institutioner i en medlemsstat, der ikke er bundet af den bilaterale konvention med et tredje-

land, til at anvende enten fællesskabsforordningen eller bestemmelserne i konventionen og at give den pågældende mulighed for at kræve det beløb, der er højest efter hver af de to beregninger. Jeg understreger imidlertid, at denne sidstnævnte bestemmelse har særlig interesse for vort tilfælde, idet den synes at indebære, at to pensioner nedsættes til én (tilsyneladende som følge at en national regel om forbud mod dobbeltydelser) og i så tilfælde at skulle garantere den forsikrede den gunstigste behandling.

3. Vi har altså set, at artiklerne 27 og 28 i forordning nr. 3 indskrænker sig til at fastlægge regler for sammenlægning af de forsikringsperioder, der er tilbagelagt i medlemsstaterne, og regler om fremgangsmåden ved beregningen af de ydelser, som en forsikret, der er omfattet af artikel 27, er berettiget til. Herefter må man spørge, hvilken betydning disse artikler kan have for problemet, om en medlemsstats retsregler om at ydelser, der påhviler denne medlemsstat i medfør af fællesskabsretten, skal udredes samtidig med en ydelse af tredjestat.

Svaret er efter min opfattelse, at der af artikel 27 og 28 kan udledes to elementer, som i hver sin retning kan få indflydelse på løsningen af dette problem. På den ene side er der den bestemmelse hvorefter beregningen af det »teoretiske« beløb skal foretages i henhold til lovgivningen i den pågældende medlemsstat: heraf kan udledes, at *alle reglerne i denne lovgivning*, herunder de eventuelle regler om forbud mod dobbeltydelser finder anvendelse ved vurderingen af ansøgernes situation. Heroverfor er der de detaljerede regler for den fremgangsmåde, der skal følges ved fastsættelsen af ydelserne, når det en gang er fastslået, at arbejdstageren har ret hertil; de kan fortolkes på den måde, at de går ud på at sikre, at resultatet af de beregninger, som bestemmelsen hjemler, følges i alle tilfælde, og de indeholder således et forbud mod, at der ved sammenlægningen og den forholdsmæssig udregning af ydelserne indføres fremmede elementer, som hidrører fra forbudet mod dobbeltydelser.

De modstående opfattelser, som de to parter i hovedsagen forfægter, har naturligvis forbindelse med disse to elementer, som kan udledes af fællesskabsreglerne. Sagsøgte ved de belgiske retter — dvs. INAMI — mener, at den belgiske lovgivnings forbud mod dobbeltydelser skal finde anvendelse, eftersom der er tale om en pension, hvis beløb afhænger af belgisk ret. INAMI understreger, at der ikke ville have været grund til at drøfte, om denne regel fandt anvendelse, såfremt pensionen i det foreliggende tilfælde udelukkende var erhvervet i henhold til belgisk ret, og denne part mener, at Kaucic, endog selv om han modtager den belgiske pension i medfør af det i fællesskabsretten indførte sammenlægningsprincip, ikke af den grund bør stilles bedre end den arbejdstager, som har erhvervet ret til to pensioner udelukkende på grundlag af tilbagelagte forsikringsperioder i Belgien og Østrig. Sagsøger i hovedsagen mener derimod, at der ikke kan røres ved de pensioner »der skal udredes i medfør af de europæiske forordninger«, ej heller ved deres størrelse, og fastholder derfor at de nationale socialforsikringsinstitutioner ikke kan anvende de forskellige lovgivningers forbud mod dobbeltydelser på de her omhandlede ydelser.

Efter den sagsøgende parts opfattelse ville det desuden være »paradoksalt«, om der ved beregningen af den belgiske pension blev taget hensyn til, at den pågældende også oppebar en østrigsk pension, eftersom de forsikringsperioder, der dannede grundlag for opgørelsen af sidstnævnte pension, ikke kommer i betragtning ved bestemmelse af retten til den belgiske ydelse. Endelig og stadig i henhold til dette synspunkt bør alle de socialsikringsmæssige konsekvenser af de i Østrig tilbagelagte arbejdsperioder være uden betydning for reguleringen af den forsikredes situation i Belgien, da der ikke findes nogen konvention mellem Østrig og Belgien, og da man ikke i Belgien kan anerkende virkningerne af den konvention, der er indgået mellem Østrig og Italien.

4. Før jeg udtaler mig om de to mulige fortolkninger af artiklerne 27 og 28 i

forordning nr. 3, skal jeg nævne, at der af parterne i denne sag er blevet henvist til to andre fællesskabsregler, der skulle kunne have indflydelse på problemet. Det drejer sig om artikel 11, stk. 2 i Rådets forordning nr. 3 og artikel 9 i Rådets forordning nr. 4. Artikel 11, stk. 2 bestemmer: »Indeholder en medlemsstats lovgivning bestemmelser om, at en ydelse skal nedsættes eller stilles i bero i tilfælde af samtidig udbetaling af andre sociale ydelser eller nydelse af andre indtægter eller under en arbejdsperiode, finder disse bestemmelser også anvendelse, hvor det drejer sig om ydelser, der er erhvervet i henhold til en anden medlemsstats ordning, eller om indtrægter, der er oppebåret på en anden medlemsstats territorium, eller om beskæftigelse på nævnte territorium. Dette gælder dog ikke i tilfælde, hvor ydelser af samme art er erhvervet i medfør af bestemmelserne i artiklerne 26 og 28.«[1]

Artikel 9 i forordning nr. 4 er en af gennemførelsesreglerne for artikel 11 i forordning nr. 3. Den angiver de nærmere regler for, at der kan ske nedsættelse eller inddragelse af de ydelser, som er omhandlet i artikel 11. stk. 2.

Jeg anser det dog ikke for nødvendigt at beskæftige mig ret længe med disse bestemmelser. Domstolen har i en dom af 10. december 1969 i sag 34/69, Caisse d'assurance vieillesse de Paris mod Duffy (Recueil 1969, s. 597 ff) med rette fastslået, at »bestemmelser i en medlemsstats lovgivning om, at en ydelse skal nedsættes eller stilles i bero i tilfælde af samtidig udbetaling af andre sociale ydelser, kan i henhold til artikel 11, stk. 2 i forordning nr. 3 kun anvendes på de forsikrede, når disse erhverver krav på ydelser i henhold til den samme forordning«. Endvidere har Domstolen i sag 184/73, Bedrijfsvereniging mod Kauffmann (Sml. 1974, s. 517) haft lejlighed til at præcisere, at »artikel 11, stk. 2 i forordning nr. 3 [er] modstykket til de fordele, som forordningerne nr. 3 og 4 giver arbejdstagere«, (præmis a) og at »de i artikel 11, stk. 2 omhandlede begrænsninger [følgelig kun gælder] for de forsikrede for så vidt angår de ydelser, som erhverves i medfør af de nævnte forordninger« (præmis 10). Ifølge denne fortolkning af artikel 11, stk. 2 omfatter den »*samtidige* udbetaling af ydelser«, som bestemmelsen taler om, følgelig samtidig udbetaling af ydelser, der alle tildeles på grundlag af fællesskabsreglerne. Det tilfælde af dobbeltydelser, der er på tale i den foreliggende sag, vedrører derimod den situation, hvor der på samme tid oppebæres en belgisk pension i medfør af fællesskabsreglerne og en pension fra en tredjestat. Vi er derfor uden for anvendelsesområdet for artikel 11, stk. 2.

Dette fremgår endnu klarere, såfremt man nøjes med at undersøge det sidste punktum i artikel 11. stk. 2, i følge hvilket reglen ikke finder anvendelse — dvs. at en national nedsættelsesregel ikke kan anvendes på den forsikrede — når man står over for ydelser af samme art, der er *erhvervet i medfør af bestemmelserne i artiklerne 26 og 28 i forordning nr. 3.* I den foreliggende sag er ydelserne ganske vist af samme art (invalidepension), men den ene af dem blev erhvervet på grundlag af artiklerne 26 og 28 i forordning nr. 3. Såfremt man fortolkede udtrykket »andre ydelser« på den måde, at disse også omfatter ydelserne i henhold til lovgivningen i tredjelande og dermed gav det første punktum i artikel 11, stk. 2 en videre betydning, ville princippet, om, at de nationale regler om forbud mod dobbeltydelser finder anvendelse på forsikrede, følgelig stå tilbage som det eneste gyldige. Jeg kan ikke skjule, at et argument i den retning, dvs. at det første punktum i artikel 11, stk. 2 skal fortolkes vidt, kan støttes på den sætning i 1. punktum, hvorefter »disse bestemmelser *også* [finder] anvendelse, hvor det drejer sig om ydelser, der er erhvervet i henhold til en anden medlemsstats ordning«; at det altså af ordet »også« skulle kunne udledes, at nedsættelsesklausulerne har *desto større gyldighed* i de tilfælde, hvor ydelserne erhverves i henhold til ordnin-

1 — Det danske socialministeriums oversættelse.

gen i samme medlemsstat *eller i en tredjestat.* Jeg for min part mener nu, at det er rigtigere at følge Domstolens ovennævnte retspraksis, og, som jeg har sagt, at begrænse rækkevidden af artikel 11, stk. 2 *som helhed* til de tilfælde, hvor der er tale om samtidig udbetaling af to eller flere ydelser, som alle har hjemmel i fællesskabsreglerne. En »analog« anvendelse af den pågældende artikel, som foreslået af sagsøgeren i hovedsagen (der anerkender, at reglen udelukkende vedrører de ydelser, som udbetales i medfør af de europæiske forordninger) er efter min opfattelse klart uforenelig med den særlige funktion og de præcise grænser, der gælder for forordning nr. 3.

Jeg skal endnu sige et par ord om artikel 9 i forordning nr. 4, som Kommissionen gerne så anvendt, i hvert fald i den periode, hvor den belgiske pension eventuelt skulle nedsættes i medfør af reglen om forbud mod dobbeltydelser. Når det først én gang er fastslået, at artikel 11, stk. 2 ikke kan anvendes på de tilfælde, der behandles i den foreliggende sag, må man så vidt jeg kan se, nå til den samme konklusion for så vidt angår artikel 9 i forordning nr. 4, som er en ren og skær gennemførelsesbestemmelse for artikel 11, stk. 2, og som ikke medfører nogen ændring i dennes anvendelsesområde.

5. Et andet emne, som var genstand for drøftelse mellem parterne, var den påståede virkning af den italiensk-østrigske konvention om social sikring på den belgiske lovgivnings regel om forbud mod dobbeltydelser. Kommissionen har navnlig hævdet, at den belgiske pension ikke ville være blevet nedsat til ulempe for Kaucic, såfremt denne konvention ikke havde eksisteret, idet det udelukkende var på grundlag af denne, at Kaucic kunne »eksportere« sin østrigske pension.

Jeg deler ikke dette synspunkt. Efter min opfattelse blev det belgiske forbud mod dobbeltydelser udelukkende anvendt, fordi Kaucic oppebar en pension fra en tredjestat, og tredjestatens udbetaling af denne pension på grund af den forpligtelse, der påhvilede denne i kraft af en bilateral konvention med en medlemsstat, har ikke på nogen måde haft indvirkning på pensionens nedsættelse. Der er her grund til at fremhæve, at den belgiske regel, ifølge hvilken pensionen blev nedsat til ulempe for Kaucic, gjaldt for det tilfælde, hvor »den skade, som der gennem ydelserne søges opretning for, er omfattet af de almindelige erstatningsregler eller andre regler.« Udtrykket »andre regler« er af den belgiske ret i hovedsagen blevet fortolket således, at det også omfatter lovgivningen i en anden stat. Selv om der ikke havde eksisteret nogen konvention mellem Italien og Østrig, ser det følgelig ud, som om den pågældendes situation ville have været den samme efter den belgiske lovgivning.

På et mere generelt plan kan jeg ikke se, hvordan man kan tale om, at den italiensk-østrigske konvention skulle have virkning på nedsættelsen af Kaucic's pension fra Belgien, da formålet med denne konvention og følgelig med de forpligtelser, som er pålagt parterne, er at stille den arbejdstager gunstigere, som har været beskæftiget i de to stater, mens den ydelse, som Kaucic oppebar i medfør af den østrigske lovgivning, efter belgisk ret anses for at være den nødvendige betingelse for at foretage en nedsættelse, som nødvendigvis medførte et tab for den pågældende arbejdstager. Når det med andre ord er helt rigtigt, at en bilateral konvention, indgået mellem en medlemsstat og en tredjestat, ikke kan medføre større forpligtelser for de andre medlemsstater end dem, der er hjemlet i fællesskabsretten (som det understreges af generaladvokat Mayras i hans forslag til afgørelse i sag 16/72), kan det let fastslås, at der ikke i den foreliggende sag er tale om at pålægge Belgien forpligtelser, der svarer til dem, Italien har over for Østrig, da der hverken skal foretages en sammenlægning af de perioder, som Kaucic tilbagelagde i Østrig, med de forsikringsperioder, som han tilbagelagde i Belgien, og da der ej heller skal foretages en beregning af den forholdsmæssige ydelse, der

skal udredes af den kompetente belgiske institution, på grundlag af forholdet mellem den belgiske forsikringsperiode på den ene side og den belgiske og østrigske periode tilsammen på den anden side. Man kunne tværtimod anføre, at det netop er fordi Belgien over for Østrig er uden forpligtelser inden for det sociale område, at der for Belgien ikke er nogen begrænsning af international karakter, der forhindrer det i at betragte en østrigsk pension som en faktor, som kan nedsætte den belgiske ydelse, der skal udredes over for arbejdstageren.

6. Det forekommer mig derfor rigtigt at søge løsningen på det af Belgiens Cour de Cassation stillede fortolkningsproblem i det alternativ som jeg har nævnt overfor: enten indtager man det standpunkt, at medlemsstatens interne lovgivning, som fører til udbetaling af den pension, der tillægges ifølge fællesskabsreglerne, skal anvendes i sin helhed, heri indbefattet reglerne om forbud mod dobbeltydelser; eller også indtager man det modsatte standpunkt, at resultatet af de beregninger, der er foreskrevet i fællesskabsreglerne som grundlag for fastsættelsen af et pensionsbeløb, står helt fast, og at der altså ikke er nogen mulighed for at ændre det i medfør af de nationale regler om forbud mod dobbeltydelser. Jeg skal straks sige, at det er den første af disse to opfattelser, der efter min mening bør støttes.

Den præmis, jeg tager udgangspunkt i, blev fastslået af Domstolen i en dom afsagt den 5. juli 1967 i sag 2/67 De Moor mod Caisse de pension des employés privés (Sml. 1965-1968, s. 375; org.ref. Recueil 1967, s. 231 ff). I begrundelsen til denne dom hedder det bl.a.: »ved forordning nr. 3 er der ikke indført en fælles ordning for social sikring, hvoraf yderen kan udlede et enkelt krav, som skal fordeles på de nationale institutioner, men forordningen tillader opretholdelsen af selvstændige ordninger, der hjemler selvstændige krav over for selvstændige institutioner, i forhold til hvilke yderen har direkte rettigheder enten i medfør alene af national ret eller i medfør af national ret om nødvendigt suppleret med den i traktatens artikel 51 omhandlede ordning for sammenlægning af de perioder«. Det samme princip blev i øvrigt udtrykt en gang tidligere, omend i en mere sammentrængt form, i en dom af samme dato i sag 1/67, Ciechelsky (Sml. 1965-68, s. 365 ff), og blev senere bekræftet i domme af 10. november 1971 i sag 27/71, Keller mod Caisse d'assurance vieillesse de Strasbourg (Recueil 1971, s. 885 ff) og 12. november 1974 i sag 35/74, Mutualités Chrétiennes mod Rzepa (Sml. 1974, s. 1241 ff). I Kellerdommen fastslog Domstolen bl.a.: »i mangel af en fælles socialsikringsordning er den gældende ordning blot en koordination af nationale lovgivninger, som endnu ikke er harmoniserede«; i den anden heddet det: »systemet i forordningerne nr. 3 og 4 [hviler] på en simpel koordination af de nationale lovgivninger vedrørende social sikring«. Desuden siger det sig selv, at pensionsbeløbene varierer fra stat til stat, da hver medlemsstat har frihed til at fastsætte disse beløb og til at udstede nærmere regler for den enkelte pensionsform. Efter den belgiske ordning udbetales den højeste pension således under den ene betingelse, at den forsikrede har arbejdet 120 dage, mens beløbet i Italien er proportionalt med varigheden af den periode, hvori den pågældende har haft lønnet beskæftigelse.

Jeg mener også, at reglerne om forbud mod dobbeltydelser skal ses i forhold til den nationale lovgivnings system og betingelser. Det synes navnlig klart, at det vil være rimeligere at indføre nedsættelsesregler ved dobbeltydelser i den belgiske ordning, hvor det er forholdsvis let at erhverve ret til den højeste invalidepension, end i den italienske ordning. I så henseende vil jeg gerne understrege, at spørgsmålet om lovligheden i relation til fællesskabsretten af et forbud mod dobbeltydelser skal ses i forhold til virkningen af en sådan regel, der går ud på at nedsætte en pension, der beregnes i henhold til fællesskabskriterier, og ikke i forhold til de nærmere regler for nedsættel-

sen. I den forliggende sag fremgår det af forelæggelsesdommen fra Belgiens Cour de Cassation, at der findes en vis uoverensstemmelse mellem sagsøgte og appeldommen vedrørende den måde, hvorpå den belgiske lovgivnings regler om forbud mod dobbeltydelser er anvendt: ifølge INAMI er nedsættelsen foretaget ved udregningen af den »teoretiske« ydelse, medens det i appeldommen er anført, at det i henhold til fællesskabsreglerne udregnede beløb blev nedsat med den østrigske pension. Jeg kan ikke se, at det gør nogen forskel, om den ene eller den anden metode er anvendt; det afgørende er, om nedsættelsen i medfør af de nationale regler om forbud mod dobbeltydelser er lovlig. Af den ovenfor angivne grund — og som jeg har sagt, fordi ydelsesbeløbet afhænger såvel af den nationale ret som af fællesskabsretten — mener jeg ikke, at fællesskabsretten udelukker, at der på nationalt plan indføres og anvendes regler om forbud mod dobbeltydelser.

Til slut skal jeg anføre to mere almindelige betragtninger. Som bekendt er den nationale behandling (dvs. lighed i behandlingen af samtlige medlemsstaters statsborgere) for de personer, som har bopæl på en medlemsstats område, og hvorpå bestemmelserne i forordningen finder anvendelse, sikret ved artikel 8 i forordning nr. 3; det præciseres, at disse personer »har de samme rettigheder og pligter i henhold til enhver anden medlemsstats lovgivning om social tryghed som den sidstnævnte medlemsstats egne statsborgere«.[1] Denne regel medfører, så vidt jeg kan se, at forpligtelserne og rettighederne i henhold til enhver lovgivning om social sikring er udelelige, og at statsborgere fra de andre medlemsstater ej heller får særbehandling for så vidt angår de gældende forpligtelser og begrænsninger (medmindre dette fremgår udtrykkeligt af andre regler i forordningen).

Endelig vil jeg gerne minde om det generalle fortolkningskriterium, som Domstolen har opstillet i forbindelse med fortolkningen af forordning nr. 3, hvor den erklærede, at man ved fortolkningen skal holde sig den grundliggende målsætning i traktatens artikel 51 for øje, at der skal skabes de bedst mulige vilkår for at gennemføre den fri bevægelighed og beskæftigelse for Fællesskabets arbejdstagere på hver af medlemsstaternes område (dom afsagt den 16. november 1972 i sag 14/72, Heinze mod Landesversicherungsanstalt Rheinprovinz, Recueil 1972, s. 1105 ff). Som Kommissionen erkendte i sit indlæg bringer forbudet mod dobbeltydelser ikke i den foreliggende sag arbejdskraftens frie bevægelighed i fare, da det er den omstændighed, at arbejdstageren har været beskæftiget i et tredjeland, der gør denne regel anvendelig.

1 — Det danske socialministeriums oversættelse af februar 1962.

7. Af disse grunde vil jeg som konklusion foreslå, at Domstolen som svar på det af Belgiens Cour de Cassation i medfør af EØF-traktatens artikel 177 stillede spørgsmål statuerer, at reglerne i Rådets forordning nr. 3 af 25. september 1958, og navnlig artikel 27, stk. 1 og 28, stk. 1 ikke udelukker at en medlemsstats kompetente institution for social sikring anvender regler i den nationale lovgivning vedrørende sociale dobbeltydelser, når der af denne institution skal udredes en ydelse i henhold til fællesskabsreglerne, og når der samtidig udbetales en ydelse af samme art til den forsikrede fra en tredjestat, med hvilken medlemsstaten ikke har indgået nogen bilateral konvention om social sikring.